

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 2. CIKKE

AZ ÉLETHEZ VALÓ JOG

Ipek kontra Törökország¹

A *tényállás*. Az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy 1994. május 18-án a török hadsereg a kurdok lakta Dahlezeri faluban tűz alá vette a lakóházakat, majd az ostromot követően véletlenszerűen kiválasztottak hat fiatalembert – köztük a kérelmező két fiát –, akiket a licei katonai támaszponton vittek. Néhány foglyot, miután elvették fegyvereiket, másnap reggel elengedtek, de a kérelmező fiai és egy harmadik személy nem volt köztük. A kérelmező beadványokat juttatott el több közigazgatási szervhez gyermekei hollétével kapcsolatban, de a hatóságoktól semmilyen információt nem kapott. Ezért az egyezmény 2. cikkében foglaltak, az élethez való jog megsértése kapcsán fordult a bírósághoz.

A *határozat*.² A bíróság megállapította, hogy a kérelmező fiait utoljára a biztonsági erők fogságában, egy közelebből meg nem határozott katonai létesítményben, Lice városában látták. Figyelembe véve, hogy az eset óta eltelt kilenc és fél évben hollétükről semmilyen információ nem látott napvilágot, a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a fiatalok minden valószínűség szerint meghaltak. Ilyenkor a bizonyítási teher a hatóságokra száll át, ez esetben azonban nem adtak semmilyen magyarázatot arra, hogy mi történhetett a fiúkkal letartóztatásukat követően. Az állam felelőssége tehát eltűnésük és végső soron haláluk miatt fennáll.

A török szervek az ügy felderítését csak azt követően kezdték el, hogy a bíróság megküldte a kérelmet a török kormánynak. A vizsgálatot hibásnak és hiányosnak minősítette a bíróság. A hatóságok nem tettek lépéseket a szemtanúk vallomásainak feldolgozására, illetve a kérelmező által feltett kérdések megválaszolására sem. Perdöntőnek minősült, hogy a török szervek nem tartották szükségesnek helyszíni szemle tartását a kérelmező állításának kivizsgálása céljából. Végül az eljáró hatóságok az ügyet a licei közigazgatási tanácshoz tették át, amely több oknál fogva sem nevezhető az egyezmény és az EJEJ joggyakorlata értelmében vett független és pártatlan bíróságnak.

A bíróság foglalkozott továbbá az ügynek a 3. cikkkel (a kínzás, megalázó bánásmód tilalma) kapcsola-

tos vonatkozásaival is. Megállapította, hogy a kérelmező nehéz helyzetbe került, súlyos gyötrelmeket kellett elszenvednie, egyrészt a két fiú eltűnése miatt, másrészt mert képtelen volt megtudni, mi történt velük. A bíróság megállapította: az a mód, ahogyan a hatóságok foglalkoztak a kérelmező beadványaival, megvalósította az embertelen bánásmód tényállását, azaz a 3. cikk rendelkezéseibe ütközött.

A bíróság szerint annak ellenére, hogy a hatóságoktól elvárható az azonnali és hatékony vizsgálat lefolytatása egy olyan ügyben, amikor egy letartóztatott személyt hosszú ideje nem láttak és róla információval nem rendelkeznek, a török szervek ennek a kötelezettségüknek nem tettek eleget. A kérelmező fiai letartóztatásáról nem tartalmaztak megfelelő információkat a nyilvántartások, és hollétüknek semmilyen hivatalos nyoma nem volt. Ez lehetetlenné tette a bűncselekmény elkövetésében érintettek felelősségének megállapítását.

Ahmed Özkan és társai kontra Törökország³

Az *ügy körülményei*. A kérelmezők egyike, Ahmed Özkan azt állította, hogy 1996 februárjában a török biztonsági erők megtámadták faluját, minek következtében két gyermeke életét veszítette. A biztonsági erők tűz alá vették házaikat és a legtöbb férfit letartóztatták. Miután a falusiakat összegyűjtötték a főtéren, arra kényszerítették a férfiakat, hogy arccal a földre feküdjenek. Megverték őket, sőt néhányuknak három órát kellett a hóban a falutól a legközelebbi rendőrállomásig gyalogolni, miközben súlyos lábsérüléseket szenvedtek. A fogságban történt bántalmazások során többen megsérültek, egy letartóztatott életét veszítette. A kérelmezők azzal vádolták a biztonsági erőket, hogy még abban az évben visszatértek a faluba, és fölgyújtották a házakat, tönkretették a termést. Nem sokkal később, 1997 tavaszán megölték négy falubelit, a többiek pedig a falu elhagyására kényszerítették. A kormány nem értett egyet az események leírásával; azt állította, hogy amikor a biztonsági erők a falu közelébe értek, tűz fogadta őket, s ők önvédelemből használták fegyvereiket.

A *határozat*.⁴ A kérelmezők az egyezmény 2. cikkének (az élethez való jog) megsértése miatt fordultak az EJEJ-hez. A testület megállapította, hogy ebben az időben súlyos zavargások voltak Törökország délkeleti részén, így a megtámadott település környé-

kén is. Többször összeütközésekre került sor a PKK, a kurd ellenállás legfontosabb szerve tagjai és a biztonsági erők között. A török hatóságok reakciója a PKK cselekményeinek eredménye volt. A tüzéségi tűz, amelyet a falura irányítottak, nem volt aránytalanul tekinthető reakció, mivel a török fegyveres szervek tagjainak életét volt hivatott megmenteni.

A falusiak halálával kapcsolatban azonban más álláspontra helyezkedett a bíróság. Az egyik kérelmező lánya meghalt, és nem volt kétséget kizáróan bizonyítható, hogy ez nem a biztonsági erők eljárásának hibájából történt. A török hatóságok a sérült kislánynak nem biztosítottak megfelelő orvosi ellátást. A bíróság jelezte, hogy a biztonsági erők magatartása hozzájárult további polgári személyek halálához, miután a török hadsereg nem volt képes az élet védelmével kapcsolatos megfelelő feltételeket biztosítani. Az egyik falubeli tüdőgyulladásban halt meg a letartóztatás során, és kétséges, hogy a török szervek mindent megtettek a megfelelő egészségügyi ellátás biztosítása érdekében, azt követően, hogy a foglyoknak gyalog kellett a hóban három órát menetelniük. Ezért a hatóságok felelősek ezért a halálesetért is. A bíróság arra is felhívta a figyelmet, hogy a török ügyész szervezetek elmulasztották hatékonyan kivizsgálni az események körülményeit.

A bíróság vizsgálta a 3. cikkel kapcsolatos vonatkozásokat is, és megállapította, hogy ellenállás hiányában a hatóság által alkalmazott módszerek és a falubeliekkel, illetve a foglyokkal való bánásmód meghaladta a szükségesnek és arányosnak minősíthető mértéket, ezért a 3. cikk megsértéséről határozott. A foglytartás körülményeivel kapcsolatban megállapította, hogy több férfit fagyási sérülésekkel szállítottak a rendőrállomásra, ezt követően két bútorozatlan szobában, a padlón kellett tartózkodniuk 6–13 napig. Ezek a körülmények alapvetően hozzájárultak ahhoz, hogy két fogoly életét vesztette. E vonatkozásban tehát szintén megállapítható az embertelen és megalázó bánásmód.

Az 5. cikk kapcsán a bíróság kimondta, hogy bár nem ismeretlen helyen tartották fogva a foglyokat, de a letartóztatással kapcsolatos mindenfajta nyilvántartás hiányzott, ami az egyezmény 5. cikkének megsértéséhez vezetett. Az ügyben nem volt egyértelműen megállapítható, hogy a török törvények megfelelő felhatalmazást adtak volna az ügyészségnek a falubeliek letartóztatására. Továbbá nem voltak olyan tények és körülmények, amelyek azt igazolták volna, hogy a helyzet indokolta az adott személyek letartóztatását. Erre figyelemmel az egyezmény megsértését állapította meg a bíróság.

Kommentár. A fent említett két ítélet látszólag „egyszerű”, ténybeli megítélését tekintve egyértel-

mű ügyben született. Ha azonban megvizsgáljuk a kérelmek benyújtásának időpontját (1993 és 1994), látjuk, hogy a bíróság egy meglehetősen hosszú, kilenc-tíz évig tartó eljárásban, rendkívül körültekintően járt el, minden lehetséges bizonyítékot beszerezve. A két ügy akár tipikusnak is nevezhető a kilencvenes évek első felének Törökországában, ugyanakkor egyidejűleg rendkívülinek is, hiszen Isztambul az egyezmény szinte valamennyi cikkében elmarasztalta a bíróság. Talán az elmúlt évek hasonló ügyei hozzájárultak ahhoz, hogy a török kormány más módszerekkel igyekszik kezelni a kurd széparatizmus kérdését.

AZ EGYEZMÉNY 3. CIKKE

A KÍNZÁS, EMBERTELEN, MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD TILALMA

Balogh kontra Magyarország⁵

Az ügy körülményei. A kérelmező 1958-ban született, roma származású, Miskolcon él. 1995. augusztus 9-én harmadmagával házaló kereskedés formájában teherautóról szemet árúsított Orosházán. Egy meghíúsult üzlet után néhány vásárló feljelentést tett a rendőrségen a három személy ellen, akik úgy hagyták el udvarukat, hogy nem adták vissza szénvásárlási utalványukat. Délután két helyi rendőr megállította a kérelmező teherautóját, s arra utasította őt és társait, hogy jelenjenek meg az orosházi rendőrkapitányságon.

A kérelmező azt állította, hogy kihallgatása során az egyik rendőr megpofozta, a bal fülét ütlegelte, a másik pedig a vállára mért ütésekkel. A rendőrök azt követelték, mondja meg, hova rejtette a lopott utalványokat. A kérelmező szerint amikor társaival elhagyta a kapitányság épületét, a rendőr az alábbi figyelmeztetést intézte hozzájuk: „Mondjátok meg a miskolci cigányoknak, hogy jobban járnak, ha nem teszik be a lábukat Orosházára.”

A kérelmező, miután 1995. augusztus 11-én hazatért Miskolcra, felkereste házi orvosát, V. doktort, aki azt tanácsolta neki, hogy menjen el a diósgyőri kórház gégzseti osztályára. 1995. augusztus 14-én C. doktor dobhártya-helyreállító operációt végzett a kérelmezőn, akinek dobhártyája sérüléssel szakadás (traumás perforáció) következtében károsodott.

1995. szeptember 25-én a szegedi nyomozó hivatal arról tájékoztatta a kérelmezőt, hogy a C. doktor által augusztus 16-án előterjesztett információ alapján büntetőeljárás indult az ügyben érintett rendőrök ellen „kényszervallatás” és „hivatalos eljárásban elkö-

vetett bántalmazás” miatt. 1995. november 15-i kihallgatásukon S. és K. gyanúsított rendőrök tagadták a kérelmező által felhozott vádakát. Másnap a nyomozó hivatal által kirendelt orvos szakértő rögzítette: nem zárható ki, hogy a sérülés olyan módon keletkezett, ahogyan azt a kérelmező állította. Ugyanakkor az orvos szakértő véleménye szerint nem volt egyértelműen megállapítható, hogy a fülsérülés a kihallgatás előtt, alatt vagy azt követően keletkezett. 1995. november 30-án a nyomozó hivatal meggyőző bizonyítékok hiánya miatt megszüntette a büntetőeljárást K. és S. rendőr ellen. 1995. december 12-én a kérelmező panaszt tett a megszüntető végzés ellen. 1996. január 24-én az orosházi ügyészség elrendelte ugyan a nyomozás folytatását, de 1996. március 6-án a nyomozó hivatal megszüntette azt, mert nem lehetett minden kétséget kizáró módon megállapítani, hogy Balogh úr a sérüléseket a kihallgatása előtt vagy után szenvedte el. 1996. augusztus 1-jén a kérelmezőt 50 százalékosan csökkent munkaképességűvé nyilvánították asthma bronchiale és megromlott hallás miatt.

1998. április 22-én a kérelmező a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Intézetet (NEKI) kérte fel arra, hogy ügyében eljárjon. A NEKI által 1998. augusztus 19-én beszerzett újabb orvos szakértői vélemény megállapította, hogy a dobhártya sérülés miatti átszakadását rendszerint a fültre mért ütés okozza. Ezen új bizonyíték alapján 1998. augusztus 25-én a NEKI panaszt tett a Legfőbb Ügyészségnél az 1996. március 6-i határozat ellen, s a büntetőeljárásról szóló törvény 141. §-ára hivatkozva a büntetőeljárás újbóli megnyitását kérte. 1998. október 5-én a Csongrád Megyei Ügyészség végül elutasította a panaszt. Az ügyészség arra a következtetésre jutott, hogy az ügyet meg kell szüntetni, mivel a kérelmező állításait nem lehetett bizonyítani.

A kérelmező Balogh Sándor azt állította, hogy az egyezmény 3. cikkét megsértve a rendőrség bántalmazta, s hogy emiatt tett panaszát nem vizsgálták ki hatékonyan. Továbbá az egyezmény 6. cikkének 1. bekezdése alapján azt panaszolta, hogy ügyét nem vihette független és pártatlan bíróság elé, s az egyezmény 13. cikkében foglaltakkal szemben hatékony jogorvoslathoz sem jutott. Végül a 3. és 13. cikkel együtt olvasott 14. cikk alapján előterjesztette, hogy roma származása miatt megkülönböztetést alkalmaztak vele szemben.

A *határozat*.⁶ A kormány beadványában előterjesztette, hogy a kérelem elfogadhatóságáról szóló határozatában a strasbourgi bíróság a kormány előzetes kifogását csak abból a szempontból vizsgálta meg, hogy a kérelmező eleget tett-e a hathónapos szabálynak, holott a kormány valójában arra alapozta a kifogást,

hogy a kérelmező elmulasztotta a hazai jogorvoslatok kimerítését azzal, hogy nem élt rendes jogorvoslattal – a büntetőeljárásról szóló törvény 148. §-a szerinti panasszal – a büntetőeljárást megszüntető végzés ellen.

A bíróság észrevételezte, hogy a büntetőeljárásról szóló törvény 141. §-a a megszüntető végzés ellenére lehetővé teszi a nyomozás folytatását. A jelen ügyben a NEKI, új bizonyítékkal a birtokában, azt kérte az ügyészségtől, hogy e rendelkezést alkalmazva folytassa az eljárást. A megyei ügyészség nem utasította el a panaszt időn túliként, hanem alaposan kivizsgálta a kérelmező állításait.

A bíróság számára az a perdöntő, hogy az ügyészség érdemben vizsgálta a kérelmező állításait, s ha indokoltnak találta volna, akkor folytathatta volna a nyomozást. Ezen körülmények között a bíróság meg volt győződve arról, hogy a NEKI 1998. augusztus 25-én tett panaszja hatékony és elégséges jogorvoslat volt.

A kérelmező hangsúlyozta, hogy az áldozat számára nehéz a fogdában elkövetett rendőri brutalitás bizonyítása. Ezért a kormánynak kell elfogadható magyarázatot adnia a kérelmező sérüléseire, és bizonyítani, hogy képviselői nem felelősek a sérülésekért.

Amint azt a bíróság számos alkalommal kijelentette, a 3. cikk a demokratikus társadalom egyik alapvető értékét védi. Az egyezmény még a legnehezebb körülmények között is – mint a terrorizmus vagy a bűnözés elleni harc – abszolút módon tiltja a kínzást, vagy az embertelen, megalázó bánásmódot vagy büntetést. A bíróság emlékeztetett arra, hogy a bántalmazásnak minimálisan kell súlyosnak lennie ahhoz, hogy a 3. cikk hatálya alá essék. E minimum megítélése relatív: az ügy körülményeitől, így a bántalmazás időtartamától, fizikai és lelki hatásaitól és – bizonyos esetekben – az áldozat nemétől, korától és egészségi állapotától is függ.

A bíróság szerint az orvosi láttelepek megerősíteték, hogy a kérelmező bal oldali dobhártyája sérülés következtében szakadt át. Az egyik igazságügyi szakértő szerint az ilyen sérülések leggyakoribb oka az arcra mért ütés. A rendőrségi fogdában 1995. augusztus 9-én kihallgatott kérelmezőről négy társa azt állította, hogy vörös és feldagadt arccal hagyta el a kapitányságot. A szemtanúk pedig egybehangzóan azt vallották, hogy a kérelmezőt bizonyára megverték. Igaz, a kérelmező nem kért orvosi segítséget az állított incidens estéjén, sem másnap, hanem csak 1995. augusztus 11-én. Figyelemmel azonban arra a tényre, hogy saját lakóhelyére hazatérve azonnal orvoshoz fordult, a bíróság nem tulajdonított döntő jelentőséget e késedelemnek.

A rendelkezésre álló anyagok alapján az EJEB megállapítása szerint a kormány nem bizonyította ki-

elégítő módon, hogy a kérelmező sérülései nem a rendőri őrizetben vele szemben foganatosított bánásmód, hanem egyéb ok miatt keletkeztek. A bíróság megismételte, hogy szabadságától megfosztott személy esetében az olyan fizikai erő használata, amelyet a személy magatartása nem tett feltétlenül szükségessé, sérti az emberi méltóságot és az egyezmény 3. cikkében lefektetett jogot. A bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a jelen ügyben az egyezmény 3. cikkét megsértették.

A testület ugyanakkor megállapította, hogy a hatóságok készek voltak komolyan kivizsgálni a kérelmező állításait, nem lehetett azt mondani, hogy nem fordulhatott bírósághoz, vagy hogy megfosztották őt attól, hogy a bíróság tisztességesen hozzon határozatot polgári jogai tárgyában. A bíróság szerint – és az ügyiratban foglalt anyagokra tekintettel – a kérelmező nem valószínűsítette azon állítását, hogy etnikai származása miatt megkülönböztetést szenvedett el, ezért a 14. cikkben biztosított kérelmezői jogok nem sérültek.

Jankov kontra Bulgária⁷

Az ügy körülményei. A kérelmezőt két évig és négy hónapig előzetes letartóztatásban tartották tiltott pénzügyi tevékenység gyanúja miatt, majd ezt követően első fokon öt év szabadságvesztésre ítélték. A másodfokú bíróság az ítéletet hatályon kívül helyezte és pótnyomozást rendelt el. Az ügyben az előzetes letartóztatás során elkobozták a kérelmező naplóját, amelyet ügyvédjének készült átadni. Ebben a dokumentumban fogva tartása körülményeiről, a börtönőrökről és egyes hivatalos személyekről írt, lealacsonyító kifejezéseket használva. Erre figyelemmel retorzióként a börtönigazgató utasítást adott ki: Jankovot hét napra magánzárkába zárták, haját leborotválták. Egészségi állapotának romlása miatt később kórházba került, majd óvadék ellenében szabadlábra helyezték. A kérelmező az egyezmény 3. cikkének megsértése miatt fordult a bírósághoz.

*A határozat.*⁸ A bíróság elsőként azt vizsgálta, hogy a fogva tartott személy hajának leborotválása milyen cselekménynek minősül. Megállapította, hogy a hatóságok retorziós jelleggel alkalmazták, és joggal hihette a kérelmező, hogy a cél személyének megalázása volt. Ez a bánásmód elérte azt a szintet, hogy a 3. cikkbe ütközőnek lehessen értékelni.

Foglalkozott továbbá a bíróság a 10. cikkel, a véleménynyilvánítás szabadságának sérelmével is. A kérelmező által használt lealacsonyító megjegyzéseket sértőnek minősítette ugyan, de csak enyhe mértékben. Hozzátette, hogy ezeket egy naplóba jegyezte be, amelynek publikálása nem volt lehetséges, csupán a börtön dolgozói olvashatták a kéziratot. Az,

hogy ők sértve érezhették magukat, nem indokolja a kérelmező megbüntetését. A bíróság hangsúlyozta, hogy a hivatalos személyeket nem befolyásolhatják szubjektív vonatkozások, ezért megállapította, hogy a magánzárka büntetés kiszabásával a bolgár hatóságok megsértették a kérelmezőnek az egyezmény 10. cikkében biztosított jogait.

A bolgár jog a fent említett sérelmek orvoslásával kapcsolatban nem biztosított hatékony jogorvoslati lehetőséget, ezért a bíróság az egyezmény 13. cikkének megsértését is megállapította. Ugyancsak sértült az egyezmény 5. cikkének (3) bekezdése, egyrészt azért, mert a kérelmező ügyében nem független, pártatlan hatóság határozott, hanem az az ügyészség, amely a vádhatóság szerepét is betölti, valamint mert a hatóságok által kiszabott előzetes letartóztatás nem konkrét tényeken nyugodott. A bíróság megállapította, hogy az előzetes letartóztatásnak egyrészt nem volt megfelelő indoka, másrészt a szükségesnél hosszabb ideig tartott.

Kommentár. A határozat egyértelműen a 3. cikk alkalmazása kitágításának irányába mutat. A fejbőr kopaszra borotválásának egyezményesértésként való értékelése precedenserővel bírhat, és eltántoríthatja a hatóságokat attól, hogy pusztán retorziós jelleggel, adott esetben biztonságának vagy egészségügyének minősített intézkedéseket hajtsanak végre. Az ítélet egyidejűleg a hivatalos személyek bírálhatatlanságának kérdésében is egyértelmű eligazítást ad.

AZ EGYEZMÉNY 5. CIKKE

A SZABADSÁGHOZ ÉS BIZTONSÁGHOZ VALÓ JOG

Assanidzé kontra Grúzia⁹

Az ügy körülményei. A kérelmező korábban az Adzsár Autonóm Köztársaság fővárosának polgármestere és az Adzsár Legfelsőbb Tanács tagja volt. Az Adzsár Legfelsőbb Bíróság 2000 októberében gyermekrablásért tizenkét év börtönbüntetésre ítélte. A kérelmező felbbevezést nyújtott be az ítélet ellen 2001 januárjában. A Grúz Legfelsőbb Bíróság megsemmisítette az ítéletet, és felmentette a kérelmezőt. Ez a – jogerős – határozat tartalmazott egy olyan rendelkezést is, amelynek alapján az adzsár hatóságoknak azonnal szabadon kellett engedniük a kérelmezőt. A központi grúz hatóságok erőfeszítéseket tettek jogi és politikai csatornákon, hogy felvegyék a kapcsolatot az adzsár illetékesekkel a kérelmező elengedése érdekében. Mindennek ellenére a kérelmező az adzsár Biztonsági Minisztérium börtönében büntetését tölti. A kérelmező

az egyezmény 5. és 6. cikkének megsértésével kapcsolatban fordult a bírósághoz.

A *határozat*.¹⁰ Az ügy érdekessége, hogy a bíróság elsőként megvizsgálta, megállapítható-e a grúz joghatóság az Adzsár Autonóm Terület vonatkozásában. A kérelmező az Adzsár Autonóm Köztársaság ellen nyújtotta be beadványát, amely a grúz állam autonóm területe és az 1. cikk értelmében Grúzia joghatósága alá tartozik. A központi szervek ismételt erőfeszítéseket tettek az elmúlt időben, hogy az adzsár szervektől kieszközöljék a kérelmező szabadon bocsátását. A bíróság a helyi viszonyok ismeretében megállapította, hogy bár az adzsár hatóságoknak tulajdonítható a panasz alapjául szolgáló jogellenes cselekmény, de az egyezmény értelmében csak a grúz állam visel felelősséget érte.

Az 5. cikk első bekezdésével kapcsolatban a bíróság rögzítette, hogy a fogva tartás fenntartása önmagában megvalósítja az egyezmény 5. cikkének sérelmét. A 6. cikkkel kapcsolatban a testület megállapította: az a körülmény, hogy egy jogerős és végrehajtható határozatot három év óta nem sikerült minden vonatkozásban végrehajtani, az egyezmény 6. cikke első bekezdésének megsértését jelenti.

Kommentár. Bár a kérelem az egyezmény 5. cikkének megsértésével kapcsolatos, mégis inkább az ítéletnek az 1. cikkel összefüggő rendelkezései emelendők ki. A joghatóság vizsgálatának kérdése egész más eredményre vezetett az úgynevezett észak-ciprusi ügyekben, ahol a török hadsereg egyértelmű katonai ellenőrzést gyakorol a terület felett. Adzsária esetében megszálló külső erőről nem beszélhetünk, a grúz fennhatóság nem kérdőjelezhető meg. Ennek gyakorlását azonban korlátozza a helyi szervek – némely esetben katonai erőt is alkalmazó – ellenállása. A kérelmezők jogérvényesítési lehetőségei is csak így biztosíthatók, hiszen Grúzia csatlakozott az egyezményhez, Adzsária (hasonlóan Dél-Oszétiához és Abháziához) csak autonóm terület. Ha a grúz joghatóság fennálltát nem állapítják meg, nem lett volna kimutatható olyan nemzetközi jogi jogalany, amely ellen a kérelmezők beadványt nyújthattak volna be Strasbourgban.

AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKE

A MAGÁNÉLETHEZ VALÓ JOG

*Palau-Martinez kontra Franciaország*¹¹

Az ügy körülményei. A kérelmező Seraphine Palau-Martinez, a spanyolországi Alcírában élő francia állampolgár. 1983-ban megházasodott és két gyerme-

ke született. 1994-ben férje elhagyta őt, és barátnőjével elköltözött közös lakásukból. A kérelmező válókereset indított. 1996. szeptember 5-én a nimesi helyi bíróság elválasztotta a feleket, a férj hibájára hivatkozva. A gyermekek együtt maradhattak édesanyjukkal Spanyolországban, a férj pedig látogatási jogokat gyakorolhatott. 1998. január 14-én a fellebbviteli bíróság úgy határozott, hogy a gyerekeknek az apjukkal kell élniük Franciaországban, egyidejűleg garantálva a kérelmezőnek a láthatás jogát. A bíróság határozatában utalt arra, hogy a kérelmező nem tagadta, hogy a Jehova Tanúi egyházához tartozik, és megállapította, hogy azok a szabályok, amelyeket ez a vallási felekezet a gyermekek felnevelése kapcsán tagjaira nézve kötelezővé tesz, kifogásolhatók nyersségük és intoleráns mivoltuk miatt. Továbbá megfogalmazta azt a kifogását, hogy a Jehova Tanúi kötelezik a szülőket arra, hogy a gyermekeket bevonják a térítési feladatok ellátásába. A fellebbviteli bíróság következtetése szerint a gyermekek érdeke, hogy kiszabaduljanak a kényszerek és tilalmak hálójából. A kérelmező az egyezmény 8. cikke által biztosított, a magánélethez és a családi élethez fűződő jogai megsértését kifogásolta.

A *határozat*.¹² A bíróság elsőként azt rögzítette, hogy amikor a fellebbviteli bíróság meghozta döntését, a gyermekek már közel három és fél éve az édesanyjukkal éltek. Erre figyelemmel az ítélet a kérelmező családi élethez való jogát sértette. Akkor, amikor a másodfokú bíróság úgy határozott, hogy megváltoztatja a gyermekek elhelyezésére vonatkozó rendelkezéseket, megvizsgálta azokat a feltételeket és körülményeket, amelyek között a szülők adott esetben a gyermekeket felnevelhetik. Különös jelentőséget tulajdonított a kérelmező vallási hovatartozásának. A fellebbviteli bíróság elsősorban azokat a körülményeket kritizálta erőteljesen, amelyek a Jehova Tanúi vallási közösséghez tartozók gyermeknevelési szokásaira vonatkoznak. Amikor a francia bíróság határozott, pusztán a vallásos meggyőződés alapján tett különbséget az édesapa és az édesanya vélhető viselkedésével kapcsolatban. A bíróság rámutatott arra, hogy az elbírálásban mutatkozó különbségtétel diszkriminatívnak minősíthető, hacsak nem objektív és ésszerű, megalapozott tényeken alapul. A jelen ügyben ez egy törvényes cél érdekében (a gyermekek érdekében) történt. Annak vizsgálata során, hogy ez a döntés a célt szolgálóan szükségesnek és arányosnak mondható-e, a bíróság abból indult ki, hogy a fellebbviteli igazságszolgáltatási szerv a Jehova Tanúi vallási közösség általános megítélését vette alapul. Nem volt semmilyen gyakorlati, közvetlen bizonyíték arra, hogy a kérelmező vallása a gyermekek felnevelésének és mindennapi életének körülményeit alapvető-

en befolyásolta volna. Továbbá amikor a kérelmező arra kérte a bíróságot, hogy készítsen jelentést a család körülményeiről, arról, hogyan élnek a gyerekek, a fellebbviteli bíróság ezt nem tartotta szükségesnek. Egy ilyen jelentés minden kétséget kizáróan konkrét tényeket tárt volna fel a gyerekek életkörülményeiről, a szülők viselkedéséről, és lehetővé tette volna, hogy a bíróság objektívan meghatározhassa, hogy az édesanya vallásának gyakorlása milyen hatással van a gyermekek felnevelésére. A fellebbviteli bíróság csupán általánosításokból, felületes megállapításokból indult ki, anélkül, hogy feltárta volna a konkrét kapcsolatot a gyermekek életkörülményei és az anya magatartása között. Erre figyelemmel a fellebbviteli bíróság által adott magyarázat bár ésszerűnek volt minősíthető, korántsem tartalmazott elégséges bizonyítékot ahhoz, hogy a döntést megalapozottnak lehessen nevezni. A bíróság erre figyelemmel arra a következtetésre jutott, hogy nem volt szükséges és arányos a kapcsolat a bíróság által alkalmazott eszközök és az elérni kívánt cél között, ezért a kérelmező panaszát megalapozottnak minősítette, és a francia államot az egyezmény 8. cikkének megsértésében vétkesnek találta.

Kommentár. A határozat az előítéletes jogi gondolkodás egyértelmű bírálatát tartalmazza. Releváns kapcsolat ugyanis nehezen mutatható ki egy meghatározott valláshoz való tartozás és a követendő magatartásminták között. A francia másodfokú bíróság döntése egy sztereotípián alapult, a nevelési körülmények érdemi vizsgálatának hiánya az alperes állam pozícióját eleve védhetetlenné tette. A döntés amellett, hogy a magánélet és a családi élet védelmét szolgálja, a vallásszabadság egyfajta védelmeként is értelmezhető.

*Szlivenko kontra Lettország*¹³

Az ügy körülményei. A kérelmezők, Tatjana Szlivenko és lánya, Karina Szlivenko orosz származású orosz, korábban lett állampolgárok, akik jelenleg az oroszországi Kurszkban élnek. Tatjana Szlivenko édesapja a szovjet hadsereg tisztje volt. Ő egyhónapos korában került a mai Lettország területére. 1980-ban férjhez ment egy szovjet tiszthez, Nikolaj Szlivenkóhoz. Karina nevű gyermekük Lettországban született 1981-ben. Miután Lettország visszanyerte függetlenségét, a kérelmezőket a Lett Állampolgársági Nyilvántartó volt szovjet állampolgárként tartotta nyilván. 1994-ben Tatjana Szlivenko férje leszerelt, és időszakos tartózkodási engedélyt kért a lett hatóságoktól, figyelemmel állandó tartózkodási helyére. Ezt azonban a lett szervek elutasították azon az alapon, hogy egy 1994. áprilisi szerződés szerint az orosz csapatok kivo-

nását követően el kellett volna hagynia Lettország területét. 1996-ban a három családtag kitoloncolásáról határoztak a lett hatóságok. A kérelmezők bírósági eljárást kezdeményeztek a kitelepítés megszüntetése érdekében. A lett bíróságok döntése szerint Nyikolaj Szlivenkónak a hatályos jogszabályok alapján el kellett hagynia az országot, és az idegenrendészeti hatóságok jogszerűen jártak el. Erre figyelemmel az akkor Oroszországban tartózkodó kérelmezőket letartóztatták, és az illegális emigránsok elszállásolására szolgáló központba szállították. Egy nappal később az állampolgársági és migrációs hatóság igazgatójának döntése alapján elengedték őket, idő előttinek minősítve a letartóztatást, figyelemmel arra, hogy a kérelmezők jogorvoslatot kezdeményeztek a velük való bánásmóddal kapcsolatban. Később mégis az ország elhagyására kényszerítették őket. 1999-ben Oroszországba költöztek, csatlakoztak Nyikolaj Szlivenkóhoz, és felvették az orosz állampolgárságot. A lett hatóságok öt évre megtiltották, hogy visszatérjenek Lettország területére, és ezt követően sem tették lehetővé számukra az ott-tartózkodást kilencven napnál hosszabb időre. Nagyon fontos körülménye az ügynek, hogy Tatjana Szlivenko szülei, akik egyébként súlyos betegek, Lettországban maradtak.

*A határozat.*¹⁴ A bíróság elsőként azt rögzítette, hogy Tatjana Szlivenko szüleivel egyhónapos korában költözött Lettországba, és negyvenéves koráig ott élt. Ebben az országban járt iskolába, ott dolgozott és ment férjhez. Karina már Lettországban született, és tizennyolc éves koráig, a középiskola befejezésig ott élt. Mindkettejük esetében a személyes kapcsolatok olyan hálózata alakult ki Lettországban születésüktől fogva, amely meghatározta a magánéletüket. A bíróság arra is utalt, hogy a kitelepítés miatt lakásukat is elvesztették, és mind a magánéletük, mind a családi életük sérelmet szenvedett. Ugyanakkor a bíróság azt a következtetést is levonta, hogy a lett hatóságok intézkedései nem lehetetlenítették el a család életét, miután a deportálások minden családtagra vonatkoztak, tehát a család egysége nem bomlott meg. Az Emberi jogok európai egyezménye azt viszont nem teszi lehetővé, hogy a magánszemélyek megválasszthassák, melyik országban folytatják vagy állítják helyre családi életüket. Ráadásul Tatjana szülei idősek voltak, nem tartoztak a család magjához, és nem volt kimutatható, hogy gyermeküktől szociális, gazdasági értelemben függtek volna. Ugyanakkor Tatjanának a szüleivel való kapcsolatát a magánélet vizsgálata során mindenképpen figyelembe kellett volna venni.

A bíróság megállapította, hogy a kiutasítás alapjául szolgáló egyezmény, amelyet Lettország Orosz-

országgal kötött az orosz csapatok kivonásáról, még nem volt hatályos, amikor volt szovjet állampolgárként nyilvántartásba vették a kérelmezőket. Ennek ellenére a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a lett jogszabályok későbbi megváltoztatása törvényben meghatározott korlátozást jelentett, és lehetővé tette, hogy a kérelmezők megismerjék a rájuk vonatkozó magatartási szabályokat, és alkalmazkodhassanak azokhoz. Az alkotmányjog és a nemzetközi jog követelményeinek tágabb kontextusát figyelembe véve a bíróság utalt arra, hogy Lettországnak a függetlenség elnyerésekor megalkotott vonatkozó jogszabályai, illetve az általa Oroszországgal kötött megállapodás a nemzetbiztonság érdekeinek védelmében született. Azt is megállapította, hogy az intézkedések nem sértették a családi egységet. Továbbá rögzítette, hogy egy külföldi hadsereg aktív szolgálatban lévő tisztjének jelenléte nem fér össze egy független állam szuverenitásával, és veszélyt jelenthet a nemzetbiztonságra. Az ilyen személyek és családtagjaik kiutasításához fűződő közérdek ellensúlyozza a magánszemély tartózkodáshoz való jogát. Azonban nem alkalmazhatók ugyanolyan előírások a nyugállományba vonult tisztokra és családtagjaikra. Az a tény, hogy Nyikolaj Szlivenko nyugdíjba vonult, az eljárás idejére nem változtatta meg a lett állam vele szemben tanúsított magatartását. A lett kormánytól kapott információk szerint a hatóságok ilyen esetekben bizonyos mozgásteret adtak a magánélet és a családi élet biztosítása számára a kérelmezőnek és a hozzá hasonló helyzetben lévő személyeknek. A döntések eseti jelleggel születtek, de a hatóságok bizonyíthatóan nem vizsgálták, hogy minden személy valódi veszélyt jelent-e a nemzetbiztonságra vagy a közrendre. Így a döntésekben a közérdek védelme általános jelleggel fogalmazódott meg. A külföldi csapatok és családtagjaik „eltávolításával” kapcsolatos rendelkezések azon az általános megállapításon nyugodtak, hogy ez a kitelepítés a nemzetbiztonság szempontjából szükséges. Ez a megközelítés önmagában nem sérti az egyezmény 8. cikkét, de az egyéni körülmények figyelembevétele nélkül történő döntés aggályosnak minősíthető. A kérelmezők ugyanis integrálódtak a lett társadalomba, és nem veszélyeztették a nemzetbiztonsági érdekeket. Annál is inkább rögzíthető ez a körülmény, mert Tatjana nyugdíjas édesapjának családja az országban maradt, és semmiféle veszélyt nem jelentett a lett államra. Minden körülményt figyelembe véve a kérelmezők kiutasítása nem volt egy demokratikus társadalomban szükségesnek minősíthető, ezért a bíróság megállapította a 8. cikk megsértését.

*Von Hannover kontra Németország*¹⁵

Az ügy körülményei. Az 1990-es évek kezdete óta Caroline von Hannover hercegnő erőteljes kampányt folytatott különböző európai országokban, hogy magánéletét a bulvárlapokban megjelenő fotóktól megóvja. A kérelmező 1957-ben született, a monacói herceg legidősebb lánya, monacói állampolgár. Több esetben sikertelenül fordult a német bíróságokhoz jogorvoslatot kérve annak érdekében, hogy tiltsák meg azoknak a fényképsorozatoknak a publikálását, amelyek a kilencvenes években a Bunte, a Freizeit Revue és a Neue Post című lapokban megjelentek. Kérelmeiben azt állította, hogy a magánélethez való jogát sértették meg a fent említett újságok azzal, hogy a megjelenés előtt nem ellenőrizhette a róla készült képeket. 1999. december 15-én mérföldkőnek számító ítéletet hozott a német Alkotmánybíróság, amelyben biztosította a kérelmezőnek a fényképek közzétételével kapcsolatos engedélyezési jogát, figyelemmel arra, hogy ez a gyermekek magánélethez való jogát súlyosan sérti. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság azt is megállapította, hogy a kérelmező kétségtelenül közszereplőnek számít, és mint ilyen, tolerálnia kell a róla köztereken készített fényképek publikációját akkor is, ha őt inkább napi életvitelében, magánéletében ábrázolják, mintsem hivatali feladatainak ellátása során. Az Alkotmánybíróság a sajtó szabadságára hivatkozott és a köznek arra a jogos érdekére, hogy minél többet megtudjon a közismert személyekről. A kérelmező a 8. cikk megsértését sérelmezte, magánéletének és családi életének sérelmére hivatkozva.

*A határozat.*¹⁶ A bíróság megállapította: semmi kétség nem fér hozzá, hogy a különböző német magazinokban megjelenő fényképek – amelyek a kérelmezőt ábrázolják mindennapi élete során, megörökítve őt egyedül vagy más emberek társaságában – a magánélet területére tartoznak. Erre figyelemmel az egyezmény 8. cikke alkalmazható az esetre. A határozatban szükséges volt egyfajta egyensúlyt meghatározni a kérelmező magánéletének védelme és a 10. cikk által biztosított véleménynyilvánítás szabadsága között. Habár a bíróság megállapította, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a képek közzétételére is kiterjed, jelezte, hogy ezen a területen a személyhez fűződő jogok és a jó hírnév védelme különös jelentőségű, amennyiben egy fénykép rendkívül személyes és intim információkat tartalmazhat az érintettől. Megállapította továbbá, hogy a fényképek megjelenése a bulvárlapokban gyakran a folyamatos zaklatás érzetét kelti az érintettben. A bíróság azt is megállapította, hogy a legfontosabb tényező a magánélethez való jog és a véleménynyilvánítás szabadsága összeütközésének vizsgálata ese-

tén az, hogy a közölt képek és cikkek valamilyen közérdek mentén kerüljenek közzétételre. A kérdéses felvételek Caroline von Hannover napi, magánjellegű tevékenységek gyakorlása közben ábrázolják. A bíróság megállapította, hogy a kérelmező beleegezésével, gyakran titokban készítették azokat. Világos volt, hogy nincs semmilyen közérdek, amelynek kapcsán e felvételeknek el kellett volna készülniük, miután a kérelmező semmilyen hivatalos funkciót nem látott el, és a képek és cikkek kizárólag a magánéletével foglalkoztak. A bíróság azt is megállapította, hogy a társadalomnak az információhoz való joga elsősorban a közéleti szereplők tevékenységével kapcsolatban vetődik fel, a kérdéses esetben azonban ez a státusz nem volt megállapítható. A közvéleménynek nem létezik olyan jogos érdeke, amely Caroline von Hannover hollétének, illetve magánélete során tanúsított magatartásának megismeréséhez fűződik, még akkor sem, ha félreesőnek nem minősíthető helyeken jelent meg. Annak ellenére, hogy a sajtónak gazdasági érdeke fűződik magánjellegű felvételek közzétételéhez, a kérelmezőnek megkérdőjelezhetetlen joga a magánélet hatékony védelmének biztosítása. A bíróság azt is megállapította, hogy a személyiségfejlődés szempontjából alapvető jelentőségű a magánélet védelme, és hogy mindenki, még a közszereplők is rendelkeznek azzal a jogos elvárással, hogy magánéletük védelemben legyen részesíthető. Azok a kritériumok, amelyeket a német bíróságok rögzítettek ítéleteikben, megkülönböztetve egy magánszemély és egy közszereplőnek számító személy helyzetét a magánélet védelme kapcsán, nem voltak eléggé kimunkáltak ahhoz, hogy egyértelmű védelmet biztosítsanak az utóbbi kategóriába tartozó személyek számára magánéletük védelmével összefüggésben. Mindezen szempontokra figyelemmel, és annak ellenére, hogy az államok ilyen esetben széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek, a bíróság megállapította, hogy a német igazságszolgáltatási szervek nem állítottak fel megfelelő egyensúlyt a versengő érdekek, nevezetesen a magánélethez való jog és a véleménynyilvánítás szabadsága között. Erre figyelemmel az egyezmény 8. cikkét megsértették.

Kommentár. A határozat a személyiségi jogok kontinens véleménynyilvánítás szabadsága kérdésében irányadó jellegű. A lesifotósok legnagyobb bánatára az intim szféra erőteljes védelmét fogalmazza meg, amikor a magánéletbe beavatkozó, a közéleti vonatkozásokat nélkülöző fényképek engedély nélküli közzétételét egyezményesértőnek minősíti. Nagy kérdés, hogy az ítélet milyen hatással lesz a bulvársajtó működésére és az érintettek jogérvényesítési kedvének változására. Nem feledkezhetünk meg azonban a

döntésnek a véleménynyilvánítási szabadságot korlátozó jellegéről, amelyet a kérdéskörrel foglalkozó több neves szakember bíralt.

AZ EGYEZMÉNY 10. CIKKE

A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

*Scharsach és News Verlagsgesellschaft GmbH.
kontra Ausztria¹⁷*

Az ügy körülményei. A kérelmező Hans-Henning Scharsach osztrák újságíró és a News Verlagsgesellschaft GmbH. vállalat, a News Verlagsgesellschaft című hetilap tulajdonosa és kiadója. 1995-ben a News Verlagsgesellschaftban jelent meg Scharsach cikke *Fekete és vörös helyett barna?* címmel, melyben kifejti, miért ellenzi a Német Szabadságpárt (FPÖ) kormányzati koalícióba kerülését. A cikk kritizálta az FPÖ azon tagjait, akik nem képesek elhatárolni magukat a szélsőséges nézeteket valló „pincenáciktól”, akik az 1980-as években elhagyták ugyan a pártot, de később, Jörg Haider megjelenését követően visszatértek. Az előbbieket közül külön nevesítette a cikk Rosenkrantz asszonyt, aki az alsó-ausztriai helyi parlament, a Landtag képviselője és az alsó-ausztriai FPÖ helyettes elnöke volt. Férje jól ismert politikus, a szélsőséges nézeteiről ismert *Fakten* című újság kiadója. Rosenkrantz asszony rágalmozási büntetőper indított Scharsach ellen, és kártérítési eljárást a News Verlagsgesellschafttal szemben. 1998-ban az Sankt Pölten-i helyi bíróság rágalmozás vétségében bűnösnek találta az újságírót, és hatvanezer schilling pénzbírság kifizetésére kötelezte. Ezzel egy időben a News Verlagsgesellschaft GmbH.-t harmincezer schilling bírság megfizetésére kötelezték. A helyi bíróság megállapította, hogy a cikk azt sugallta, mintha Rosenkrantz asszony neonáci tevékenységet folytatott volna, de nem bizonyította, hogy erre utaló konkrét jelek volnának. A kérelmezők fellebbeztek az ítélet ellen, sikertelenül. Ezt követően az egyezmény 10. cikkének megsértésére hivatkozva fordultak a bírósághoz.

*A határozat.*¹⁸ A bíróság döntésében kijelentette, hogy az osztrák bíróság a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozta ítéletével. Ez a korlátozás törvényen alapult, és egy szükséges cél, nevezetesen mások jogainak védelme érdekében történt. A bíróság utalt arra, hogy a kérdéses cikk sajátos politikai kontextusban került megjelentetésre, az érintett személy pedig politikus, aki a bíróság megállapítása szerint inkább köteles a vele kapcsolatos kritika elviselésére,

mint egy magánszemély. Az osztrák bíróságok nem vették figyelembe a cikk politikai vonatkozásait, amikor a sértőnek minősített megjegyzések jelentését vizsgálták. A kérdéses cikk Rosenkrantz asszonyt és más FPÖ-politikusokat kritizált, mert nem határolták el magukat a szélsőséges nézeteket vallóktól. Ezért alkalmazta az újságíró a „pincenáci” kifejezést azokkal kapcsolatban, akik nemzetiszocialista elképzeléseket vallanak. Az osztrák bíróságok döntésével ellentétben a bíróság megállapította, hogy a „pincenáci” kifejezés nem tényállítás, hanem értékítélet, amely egy közérdeklődésre számot tartó fontos kérdésben nyilvánul meg. Valójában nem állapították meg, hogy Rosenkrantz asszony neonáci volna, de egy szélsőséges újságot szerkesztő politikus felesége volt, akinek politikai nézeteitől soha nem határolódott el, és nyilvánosan kritizálta a nemzetiszocialista tevékenységet tiltó osztrák törvényt. Az ítélet figyelemmel volt arra a körülményre, hogy Rosenkrantz asszony politikus, és arra, hogy az újságíró és a sajtó köteles információval ellátni a társadalmat, számot adni a közérdeklődésre számot tartó eseményekről, még akkor is, ha ez sokkolja a közvéleményt. A bíróság megállapította azt is, hogy a „pincenáci” kifejezés nem lépi át az elviselhető kommentár határát. Erre figyelemmel a kérelmező egyezményben biztosított jogait aránytalanul korlátozták, egy demokratikus társadalomban szükségtelen beavatkozásról volt szó, ezért a bíróság a 10. cikk megsértését állapította meg.

*Radio France kontra Franciaország*¹⁹

Az ügy körülményei. A kérelmezőket rágalalmazásért ítélték el, mert huszonnegy órán keresztül arra utaló híreket sugároztak, hogy J. úr 1942-ben aktív szerepet játszott mintegy ezer zsidó származású francia állampolgár deportálásában. A francia bíróságok arra a megállapításra jutottak, hogy ezek a vádak hamisak, és kimerítik a rágalmozás tényállását. A bűncselekményért való felelősség a kérelmező rádiótársaság főszerkesztőjét terhelte azon az alapon, hogy jogszabályi kötelezettsége lett volna a hírek tartalmának ellenőrzése azt követően, hogy az első ilyen tartalmú információ napvilágot látott. Az újságíró, aki az első híreket közölte, szintén bűnösnek találtatott, arra figyelemmel, hogy nem tudta jóhiszeműségét bizonyítani azzal kapcsolatban, hogy elhamarkodott és túlzó következtetésekre jutott. A főszerkesztőt és az újságírókat hetvenezer frank pénzbüntetésre ítélték, egyidejűleg helyreigazítás közzétételére kötelezte a bíróság. A fellebbviteli bíróság elutasította a kérelmezők fellebbezését.

*A határozat.*²⁰ A kérelmezők beadványa szerint a büntetőjogi szabályok a főszerkesztőre nem alkalmaz-

hatók, miután a megkérdőjelezett valóságtartalmú híreket élő adásban tették közzé. A főszerkesztőnek azonban valóban kontrollálnia kellett volna a hírek tartalmát, ezért a 7. cikk (büntetés kiszabásának tilalma törvényi rendelkezés nélkül) megsértését a bíróság nem tartotta bizonyítottnak.

A 10. cikk vonatkozásában a testület arra utalt, hogy a helyreigazítás közzétételére kötelező rendelkezés törvény által előírt jogkorlátozásnak minősíthető. A bíróság megállapította: az újságíró nem tudta bizonyítani, hogy a legnagyobb elővigyázatossággal és különös figyelemmel járt el, amit pedig indokoltak volna a súlyos állítások. Azt is súlyosbító körülményként vette figyelembe, hogy a kérdéses adás egész Franciaország területén fogható volt. A bíróság megítélése szerint megalapozott a francia bíróságnak az a következtetése, hogy J. becsületét a kérdéses hírekkel megkérdőjelezték, sérültek személyhez fűződő jogai. A büntetések és a reparációs intézkedések nem minősültek aránytalanoknak, figyelemmel arra a törvényes célra (mások jogainak és jó hírnevének védelme), amelyet a bíróság a döntés meghozatalakor szem előtt tartott. Különösen irányadó volt ez ebben az esetben, amikor a közölt hír rendkívül súlyos megállapításokat tartalmazott, és hatvankét alkalommal ismételt bementek a rádióban. Mindezek figyelembevételével a kérelmezőknek az egyezményben lefektetett jogai nem sérültek, a bíróságok ítéletei egy demokratikus társadalomban szükséges mértékben korlátozták a kérelmezők véleménynyilvánításhoz fűződő jogát.

ELSŐ KIEGÉSZÍTŐ JEGYZŐKÖNYV 3. CIKK

A SZABAD VÁLASZTÁSHOZ VALÓ JOG

*Hirst kontra Egyesült Királyság*²¹

Az ügy körülményei. A kérelmező John Hirstöt emberölésért határozott ideig tartó börtönbüntetésre ítélték, egyidejűleg eltiltották a közügyektől egy 1983. évi, a népképviselőtről szóló törvény alapján. A kérelmező eljárást indított a Legfelsőbb Bíróságon annak megállapítása érdekében, hogy a kérdéses rendelkezés nincs összhangban az egyezménnyel. Hirst egyidejűleg bírói felülvizsgálatot kezdeményezett két másik fogolytársával együtt, nevüknek a választójogi névjegyzékbe való felvételét kérve. Beadványukat a kerületi bíróság tárgyalta, amely elismerte, hogy meglehetősen nehéz egy börtönbüntetését töltő személy esetében meghatározni azt a törvényes célt, amely-

nek érdekében megfosztják szavazati jogától büntetésének időtartamára. Végül azonban az az álláspont kristályosodott ki, hogy erre az időre az elítélt elveszíti jogait és az erkölcsi alapját annak, hogy szavazati joggal rendelkezzen. A kérelmező és a fogolytársak beadványát erre figyelemmel elutasították. A tárgyban benyújtott fellebbezését is elutasították, ezért a kérelmező az Első kiegészítő jegyzőkönyv 3. cikkében foglaltak (a szabad választásokhoz való jog) megsértését kifogásolva az EJEB-hez fordult.

A *határozat*.²² A bíróság megállapította, hogy az államok széles mozgástérrel rendelkeznek belső jogukban a szavazati jog meghatározásában. Amennyiben azonban korlátozó rendelkezéseket fogalmaznak meg, azoknak törvényes célt kell szolgálniuk, arányosnak kell lenniük és nem korlátozhatják a jog lényeges tartalmát. A széles mozgástér nem jelentheti azt, hogy az államok olyan szabályokat hozhatnak, amelyeket nem vitatott meg a törvényhozás, és csupán a múltból eredő történelmi tradíciókhoz kapcsolódnak. Megállapította továbbá, hogy az egyes tagállamoknak rendkívül eltérők az alkotmányjogi és büntetőjogi megoldásaik. Ezért a bíróság tartózkodott annak meghatározásától, hogy vajon a bűnelkövetők megbüntetésére vagy a polgári felelősségre vonás törvényes célnak minősül-e a választójog korlátozásakor. A strasbourgi szerv rögzítette: semmi bizonyíték nincs arra, hogy a szavazati jog megvonása bárkit visszatartana bűncselekmény elkövetésétől, továbbá a szavazati jog megvonása akadályozza a bűnelkövető társadalomba való visszailleszkedését. Az intézkedés arányosságát vizsgálva megállapította, hogy a brit jog előírása automatikusan nagyszámú (kb. hetvenezer) elítéltet foszt meg szavazati jogának gyakorlásától. A korlátozás ráadásul független a büntetés hosszától és a cselekmény súlyosságától. A gyakorlatban a jogkövetkezmény súlya attól függ, hogy a büntetés időtartama alatt tartanak-e választásokat, hiszen amennyiben nem, úgy

a szankció szükségtelennek és indokolatlannak tekinthető. Végül a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az államok hiába rendelkeznek széles mozgástérrel a választójog korlátozásában, az Egyesült Királyság nem bizonyította be, hogy a belső jogában az elítéltekre vonatkozó előírás arányos korlátozásnak minősül. Az általános, blanketta jellegű tilítás az állam mozgásterén kívül renndezi a kérdést, és miután a kérelmező ennek következtében elvesztette választójogát, az intézkedés érintettjének és sértettjének minősíthető. Mindezekre figyelemmel a bíróság az egyezmény vonatkozó cikke megsértését állapította meg.

JEGYZETEK

1. 25760/94. számú kérelem.
2. 2004. február 17-i ítélet.
3. 21689/93. számú kérelem.
4. 2004. április 6-i ítélet.
5. 47940/99. számú kérelem.
6. 2004. július 20-i ítélet.
7. 39084/97. számú kérelem.
8. 2003. december 11-i ítélet.
9. 71503/01. számú kérelem.
10. 2004. április 8-i ítélet.
11. 64927/01. számú kérelem.
12. 2003. december 16-i ítélet.
13. 48321/99. számú kérelem.
14. 2003. október 9-i ítélet.
15. 59320/00. számú kérelem.
16. 2004. június 24-i ítélet.
17. 39394/98. számú kérelem.
18. 2003. november 13-i ítélet.
19. 53984/00. számú kérelem.
20. 2004. március 30-i ítélet.
21. 74025/01. számú kérelem.
22. 2004. március 30-i ítélet.